

Celebriteter i kampen mot Female Genital Mutilation

-
Waris Dirie som offer och opinionsbildare

Av: Karolina Boyoli & Marie Katrine Jessen

Abstract

Kvinnlig könsstympning är en sedvänja som påverkar många miljoner kvinnor i världen. Både kvinnors fysiska och psykiska hälsa drabbas kraftigt av ingreppet. Waris Dirie är en av de främsta motståndarna mot kvinnlig könsstympning. Syftet med denna uppsats är att undersöka hur Waris Dirie som opinionsbildare propagerar mot Female Genital Mutilation (FGM) samt vilka som kan betraktas vara målgrupperna för hennes kommunikation om FGM. Denna uppsats undersöker retoriken i två texter som producerats av Dirie. Den ena texten är kapitlet "Ambassadören" i hennes bok *Desert Flower*. Den andra texten är Waris Diries manifest som hon presenterar genom sin stiftelse The Desert Flower Foundation. Resultatet av analysen visar att Dirie sannolikt når ut till en västerländsk målgrupp i vilken majoriteten inte har tidigare kunskap om FGM samt att Dirie kommunicerar om de drabbade snarare än med dem.

Nyckelord: *Female Genital Mutilation, FGM, Kvinnlig könsstympning, KKS, Waris Dirie, Desert flower, Celebritet, Implicit publik.*

Innehållsförteckning

1.0 Inledning.....	3
1.1 Syfte och problemformulering.....	4
1.2 Begreppsdefinitioner.....	5
1.2.1. Somalisk kultur.....	5
1.2.2. Västvärlden.....	5
2.0 Tidigare litteratur.....	6
3.0 Teori.....	6
3.1 Den implicita publiken	7
3.2 Celebritetsaktivism	8
4.0 Metod och material.....	9
4.1 Metod.....	9
4.2 Material.....	10
5.0 Två texter av Waris Dirie.....	11
5.1 “Ambassadören”.....	11
5.1.1 Analys av den implicita publiken till “Ambassadören”.....	11
5.1.2 Ambassadören: Waris Dirie som celebritet.....	13
5.1.3. Sammanfattning.....	16
5.2 Waris Diries manifest.....	17
5.2.1. Manifest: Analys av den implicita publiken	17
5.2.2. Manifest: Waris Dirie som celebritet	20
5.2.3. Sammanfattning.....	22
6.0 Avslutning.....	22
6.1 Sammanfattning.....	22
6.2 Diskussion.....	24
6.3 Vidare forskning.....	25
7.0 Referenslista.....	27
7.1 Primärmaterial.....	27
7.2 Tryckta källor.....	27
7.3 Elektroniska källor.....	29
8.0 Bilagor.....	30

1.0 Inledning

Varje dag blir ett stort antal flickor utsatta för Female Genital Mutilation (FGM). Det som på svenska kallas för kvinnlig könsstympning (KKS) benämns främst som Female Genital Mutilation, förkortat FGM. Med begreppet FGM åsyftas avlägsnandet av yttre kvinnliga genitalia, mer specifikt de yttre delarna av det kvinnliga könet. Inom begreppet FGM ryms flera typer av ingrepp. UNICEF bedömer att flera hundra miljoner individer i världen har utsatts för någon typ av kvinnlig könsstympning. Sedvänjan blir ofta felaktigt relaterad till religion. I praktiken är sedvänjan istället snarast kulturellt betingad (UNICEF 1). Traditionen utövas i synnerhet i Afrika och Mellanöstern. Utövningen av ingreppet skiljer sig beroende på område och grupp. Beroende på det kulturella sammanhanget brukas olika redskap för att genomföra ingreppet. Frekvent använda redskap är till exempel rakblad, glödande kol, mindre knivar eller glasskärvor. Vanligen genomförs ingreppet av en äldre kvinna med vana att könsstympta unga flickor. Det kulturella sammanhanget styr även sammanhanget för könsstympningen. Antingen sker ingreppet i det privata, i hemmet, där konsekvenserna hanteras i enrum eller så sker det i ett mer publikt ceremoniellt sammanhang där ingreppet på den unga flickan står i uppmärksamhetens centrum. Vid manlig omskärelse skärs huden kring organet bort utan att direkt skada det. Skillnaden mellan kvinnlig könsstympning och manlig omskärelse är att manlig omskärelse inte direkt skadar organet medan kvinnlig könsstympning gör detta (Richter 2016:35-36). Kvinnlig könsstympning leder till fysiska skador såsom infektioner eller infertilitet. I de värsta fallen leder ingreppen till döden (UNICEF 1). Ingreppet är därmed inte jämförbart med manlig omskärelse. FGM skadar kvinnor allvarligt fysiskt och påverkar dem psykiskt. Ingreppet och dess konsekvenser uthärdas i många fall i tysthet. Det är ett av de mest långlivade brotten mot mänskliga rättigheter (Richter 2016:35-36).

I fronten i kampen mot FGM står Waris Dirie som en av de huvudsakliga talespersonerna. Celebritetsaktivism har visat sig vara effektiv för att belysa orättvisor runt om i världen. Celebriteters kommunikationskanaler möjliggör inte bara att de kan nå sina följare utan även att de kan nå individer som specifikt är intresserade av de sakfrågorna, som exempelvis FGM, de lyfter eller yttrar sina åsikter om (Bergman Rosamond 2013). Waris Dirie gör anspråk

på att belysa frågan om FGM.

1.1 Syfte och problemformulering

Kvinnlig könsstympning påverkar ett stort antal människor runt om i hela världen. Trots detta lever många som blivit utsatta under tystnad med ingreppens konsekvenser som vardag. Waris Dirie är en av de ledande personerna i kampen mot FGM. Dirie är författare, tidigare supermodell, "Bond-flicka" och FN-ambassadör (UN multimedia 1).

Syftet med uppsatsen är att undersöka hur celebriteter som opinionsbildare kommunicerar om FGM. Grunden till varför det är relevant att studera celebriteter som opinionsbildare i denna fråga är att celebriteter flitigt används som kommunikatörer inom humanitärt arbete (Bergman Rosamond 2013). Syftet är även att undersöka vilken publik kommunikationen når ut till och vilken publik som kan tänkas påverkas.

Studiens inomvetenskapliga relevans baseras i huvudsak på att den tidigare litteraturen om FGM främst är förankrad i andra vetenskapsgrenar än medie- och kommunikationsvetenskap (MKV). Dessa vetenskapsgrenar är exempelvis medicin och sociologi. Den tidigare forskningen som finns om FGM inom MKV undersöker företeelsen med andra ingångar än vad denna studie gör. Detta stärker studiens inomvetenskapliga relevans eftersom den kan betraktas bygga vidare på den tidigare forskningen på området samt forskning inom andra vetenskapsgrenar. Studiens utomvetenskapliga relevans baseras i huvudsak på att undersökningen framhäver hur kommunikation drivs i fråga om de individer som blivit offer för sedvänjan. På sikt ämnar studien att ge strukturellt, politiskt och socialt värde för denna marginaliserade grupp av människor. Strukturella, politiska och sociala värden är värden som Esaiasson m.fl. beskriver som förstärkare av utomvetenskaplig relevans (2017:112). Ämnet är ytterligare aktuellt att studera eftersom tre av målen i FN:s Agenda 2030 har punkter som berör FGM (UNICEF 1). De huvudsakliga forskningsfrågorna som behandlas i uppsatsen lyder:

- *Hur belyser Waris Dirie som opinionsbildare frågan om FGM för att påverka omvärldens opinion och kommunikation om FGM?*
- *Hur ser Waris Diries målgruppsanpassning ut vid hennes kommunikation om FGM?*

1.2 Begreppsdefinitioner

1.2.1. Somalisk kultur

I materialet för uppsatsen används ett perspektiv på somalisk kultur genomgående. Grunden till att vi även berör detta breda begrepp, som kan rymma många olika livsstilar och kulturer, är eftersom Dirie använder somalisk kultur som en kontrast till västvärlden. Inom den somaliska kulturen återfinns både urbana kulturer såväl som nomadkulturer i öknen (Osman 2007:120). Vidare förhåller vi oss främst till kultur i förhållande till FGM. Eftersom Somalia idag fortsatt är ett av de länder med störst procentandel kvinnor som blivit utsatta för ingreppet både i landområden såväl som i urbana förhållanden (UNICEF 2). Det är därmed ett fokus på somalisk kultur i förhållande till FGM som behandlas i denna uppsats där utgångspunkten inte berör andra aspekter av de kulturer som återfinns i Somalia.

1.2.2. Västvärlden

I uppsatsen använder vi begreppen västvärlden och västerlänningar genomgående. Västvärlden är brett begrepp som sträcker sig över ett stort antal länder. Eftersom begreppet innehåller ett spektrum av betydelser är det nödvändigt att tydliggöra vad som åsyftas i denna uppsats. För att specificera vad som omfattas och åsyftas med västvärlden i uppsatsen är definitionen densamma som definitionen i *Oxford Dictionary*. Där betecknas västvärlden bland annat som “Europe and North America seen in contrast to other civilizations” (Soanes 2002:961). Trots att denna definition kan betraktas vara generaliserande och behandla många stater med stora olikheter definierar vi det på så vis för att kunna genomföra uppsatsen.

När västerlänning eller västvärlden nämns åsyftas huvudsakligen alla individer som lever i västvärlden. Ibland gör materialet det emellertid nödvändigt att skilja på vilka västerlänningar som behandlas, det vill säga huruvida det är individer utan kunskap om FGM eller om det är personer som har kunskap om FGM eftersom de till exempel har ett annat påbrå.

2.0 Tidigare litteratur

Tidigare akademiska studier behandlar kampen mot FGM. I det följande presenteras två texter som behandlar ämnet.

I artikeln ”The depiction of female circumcision” beskrivs de olika typerna av FGM (Ratliff & Hill 2016:55). Författarna beskriver fem kvinnors upplevelser av FGM genom en textanalys. Tre av kvinnorna är från Afrika, de har skrivit memoarer om FGM. De två andra är afroamerikanskor, de har skrivit om FGM genom fiktion. En av kvinnorna är Waris Dirie och hennes bok *En blomma i Afrikas öken* (1998). Gemensamt för alla kvinnorna är att de beskriver minnena av FGM som traumatiserande och smärtsamma. Flera av kvinnorna beskriver vilka komplikationer som FGM orsakar. Undersökningen avslutas med en komparation med en studie om 92 irakiska kvinnor som utsatts för FGM. Studien visar att kvinnornas minnen av FGM är extremt traumatiserande (Ratliff & Hill 2016:66). Ratliff och Hill konkluderar att kvinnor i både Afrika och USA anser att FGM är negativt och skadligt.

Artikeln ”Campaigning against female genital mutilation in Ethiopia using popular education” beskriver en kampanj mot FGM som syftar till att få lokala organisationer i Etiopien att ta upp frågan FGM och dess risker. Det är för att undgå att västerlänningar framför sina åsikter i länder där FGM är vanligt förekommande. Detta utan att de lokala organisationerna är engagerade. Ytterligare problematiseras det särskilt att det är män som har tillgång till medier i vissa av de områden där NGO:s försöker förmedla information om FGM (Spadacini & Nichols 1998:51). Detta är en utmaning för organisationerna som arbetar på gräsrotsnivå. De teman som berörs i den presenterade artikeln kan senare användas som stöd vid diskussionen om Waris Diries målgrupp och hur hon relaterar till sin publik. Det går emellertid att problematisera att texten är skriven 1998 eftersom att teknologin har utvecklats sedan dess.

3.0 Teori

I det följande avsnittet presenteras den teoretiska grunden för studien. Under 3.1 presenteras en del av teorin som berör den implicita publiken. Under 3.2 presenteras den andra teoridelen som berör celebritetsaktivism.

3.1 Den implicita publiken

En ytterligare teoretisk utgångspunkt som behandlas i uppsatsen gäller publiken eller målgruppen för materialet. Magnifico (2010) beskriver hur textskapare har föreställda publik som deras texter riktar sig till. Hur textskapare betraktar denna publik har ändrats över tid, särskild med dagens nya teknologi som möjliggör en direkt kontakt mellan textskapare och publik (Magnifico 2010:168). Teknologins utveckling har inte bara lett till att celebriteter har fått större inflytande över den politiska arenan utan har även påverkat publikens möjligheter att relatera till författarens verk ur ett större perspektiv (Magnifico 2010:168). Att skriva med hänsyn till sin publik är centralt för textskapare. Det innebär att författare producerar texter med tanke på vilka som utgör publiken och är mottagare av texten. Textskapare analyserar vad som är relevant för den föreställda publiken, hur publiken kan tänkas reagera på texten och relatera till den. På många sätt kan den implicerade eller uttryckta publiken betraktas som en produkt av författarens tankar (Magnifico 2010:167-168; Ede & Lunsford 1984:160). För att få en djupare förståelse för den kommunikativa kontexten av materialet i denna studie är det av vikt att förstå vilken publik Waris Dirie föreställde sig när hon producerade texterna. Diries kontext kan vidare tänkas påverka hennes verk och vilka som slutligen blir målgruppen. Förhållandet att hon, vid skapandet av texten, inte bodde i Somalia eller Afrika utan i västvärlden kan ha påverkat hur hon skapar mening i text (Magnifico 2010:173). Det är viktigt att understryka skillnaden mellan den implicita publiken som avsändaren ämnar att nå och den faktiska publiken (Renberg 2007:21; Sloane 2001:59).

Vidare styrs analysen och adresseringen till den implicita publiken utifrån retoriska övertalningsmedel. Ett särskilt fokus riktas på ethos som behandlar avsändarens trovärdighet. Ethos delas upp i tre skilda kategorier: talarens moral, talarens vilja över publiken och talarens förförståelse och kunskap i frågan (Kjeldsen 2008:123). Avsändaren har som starkast trovärdighet när alla tre typer av ethos uppfylls även om det inte är nödvändigt att ha alla tre typer av ethos för att ha ethos (Kjeldsen 2008:128).

Inom retorisk analysmetod är det relevant att undersöka vem avsändaren försöker att övertyga. Ofta betecknas mottagaren av en text som publik eller läsare. Det finns en rad olika beteckningar (Sloane 2001:59). I det följande betecknas publiken som läsarna och tittarna av

materialet för uppsatsen. Beteckningen publik syftar således på mottagaren av de studerade texterna. Emellertid betraktas publiken både som den planerade målgruppen och publiken såväl som den faktiska målgruppen och publiken (Renberg 2007:21; Sloane 2001:59). Det är således viktigt att understryka att den implicita publiken och den faktiska publiken inte är samma sak (Renberg 2007:21; Sloane 2001:59).

3.2 Celebritetsaktivism

Uppsatsens teoretiska förankring grundar sig på litteraturen om celebriteter som opinionsbildare. Utvecklingen av teknologin ger publiken nya möjligheter att följa celebriteters privatliv i en ännu högre grad. Celebriteter har i allt högre grad fått inflytande över den politiska arenan. Före denna utveckling kunde politiker betraktas som dåtidens celebriteter (Gunter 2014:139). Enligt Annika Bergman Rosamond (2013) har dagens situation öppnat för celebriteters möjligheter att utöva påtryckning på olika samhällsaktörer både gällande enskilda individer som aktörer samt beslutsfattare inom organisationer eller parlament. Denna möjlighet till påverkan gör celebriteten till en kanal mellan publiken och aktören med målet att ta upp orättvisor som inte uppmärksammas tillräckligt och att skänka ljus åt marginaliserade grupper. Enligt tidigare forskning har det visat sig att denna typ av aktivism har bildats till följd av den stora massans generella avsaknad av intresse för den traditionella politiken. Celebriteter får ofta stor uppmärksamhet när de uttrycker sina åsikter i politiska frågor som berör många. Teknologins och mediernas utveckling har även bidragit till att celebriteters kommunikation når publiken ännu snabbare och i en ännu högre grad än tidigare (Bergman Rosamond 2013). Celebriteten som opinionsbildare genom aktivism har visat sig varit slagkraftig i sakfrågor. De enskilda celebriteterna kan betraktas som experter på sina respektive områden.

Med fokus på Waris Dirie som celebritet och hälsokommunikatör kan man konstatera att hon kan betraktas vara expert på frågan om FGM. Detta beror på att hon både utsatts för ingreppet, lever med dess konsekvenser och härstammar från en nation där sedvänjan är vanligt förekommande (Jarlbro 2010:77).

4.0 Metod och material

4.1 Metod

Studien utformas som en fallstudie om fallet Waris Dirie. För att undersöka Waris Dirie som opinionsbildare samt hennes publik har vi valt att ta utgångspunkt från texter skrivna av henne själv och inte i material som skapats om henne av andra såsom dokumentären *The Day that changed my life: A Nomad in New York* (BBC:1995). Detta beror på att hon inte själv har styrt den typen av material.

Materialet genomgås med hjälp av kvalitativ textanalys. Textanalysen tar särskild utgångspunkt i retoriken och de retoriska verktygen ethos, pathos och logos och används för att undersöka Dirie som celebritet och opinionsbildare samt hennes implicita publik. Målet för analysen är att undersöka målgruppen som texterna riktar sig till. Detta gör att det är relevant att undersöka den implicerade mottagaren samt om avsändaren försöker övertyga om sitt budskap (Vigsø 2013:217; Kuypers & King 2009:8). Retorik handlar om avsändarens mål med kommunikationen som kommer till uttryck vid mottagarens meningsskapande. Därmed är detta tillvägagångssätt lämpligt för denna studie (Kuypers & King 2009:8). Dessutom kan retorik hjälpa oss att förstå hur författaren porträtterar sig själv som avsändare.

Målgruppen och den implicita publiken är i fokus i denna analys eftersom en del av forskningsfrågan eftersträvar svar härpå. Genom att grunda textanalysen på retoriken kan man problematisera appellen till den antagna målgruppen utifrån teorin om den implicita publiken. Genomgående förhåller vi oss till teorin om den implicita publiken som är avsändarens antagna publik. Detta skall inte förväxlas med den faktiska publiken (Renberg 2007:21; Sloane 2001:59).

Denna metod lämpar sig i relation till materialets omfång. Andra tillvägagångssätt för att undersöka problemet inkluderar exempelvis diskursanalys eller fler fall. Dessa tillvägagångssätt hade lämpat sig bättre för en större undersökning med ett större material. Detta beror på att ett för litet material kan ge reliabilitetsproblem. Med fler fall hade vi fått en starkare grund för att besvara hur opinionsbildare belyser frågan om FGM. Detta hade dock med hänsyn till uppsatsens tids- och omfångsbegränsningar lett till att behandlingen av materialet inte hade blivit lika djupgående.

Waris Dirie är ett relevant fall att studera eftersom hon både är en celebritet och en opinionsbildare inom frågan om FGM. Därför ger fallet Waris Dirie med utgångspunkt i två texter på olika plattformar en bild av hur hon arbetar som opinionsledare och kommunicerar med sin målgrupp samt vilken denna kan tänkas vara.

De frågor som ligger till grund för analysen är generella, demografiska och psykografiska frågor av Thomas O. Sloane ur *Encyclopedia of Rhetoric* (Sloane 2001:62 ;se Bilaga 2). Vi förhåller oss särskilt kritiskt till Sloanes "General Questions" eftersom vi inte känner till publikens åsikter om Dirie utöver det hon själv beskriver i sina texter. Vidare kan vi heller inte med säkerhet uttala oss om hur mottaglig publiken är för Diries budskap. Fokus hamnar istället på hur Dirie framställer sig själv som talesperson för kampen mot FGM och hur hon styrker sitt eget ethos till sin implicita publik.

4.2 Material

För att belysa två olika medier och två olika perioder i Diries opinionsbildande arbete har vi valt följande texter: kapitlet "Ambassadören" i hennes bok *En blomma i Afrikas öken* (1998) och Diries manifest på The Desert Flower Foundations hemsida översatt till svenska. I kapitlet beskriver Dirie vägen från toppmodell till FN-ambassadör. Det behandlar även Diries opinionsbildande arbete och hennes personliga tankar och mål härmed. I manifestet på hennes stiftelses hemsida The Desert Flower Foundation anger hon femton målsättningar för kampen mot FGM (Bilaga 1).

Därutöver har vi kontextualiserat materialet genom att kort ge ytterligare perspektiv i analysen. Ett av perspektiven är ett kapitel av Diries manifest på engelska, som inte blivit översatt till svenska utan enbart återfinns på engelska vilket riktar sig mot europeiska regeringar. Det andra perspektivet är en videokampanj mot FGM som Dirie gjorde 2012. Videon hade kunnat få mer plats i analysen eftersom den demonstrerar Dirie som celeber talesperson. Eftersom de två andra texterna också är adresserade direkt från Dirie själv och eftersom budskapet är detsamma har vi dock valt att koncentrera oss på dessa två texter för att på djupet kunna analysera dem. Båda texterna är de svenska översättningarna av hennes originaltexter.

5.0 Två texter av Waris Dirie

I det följande avsnittet presenteras och analyseras kapitlet "Ambassadören" från *En blomma i Afrikas öken* (1998) och Waris Diries Manifest. Analysen utgår från teorier om retorisk teori som behandlar den implicita publiken såväl som från celebritetsaktivism.

5.1 "Ambassadören"

Kapitel 17 "Ambassadören" i *En blomma i Afrikas öken* (1998) beskriver Waris Diries kamp mot FGM, hennes egen erfarenhet av FGM samt oron över att afrikanska kvinnor fortsatt utsätts för FGM. I kapitlet beskriver Dirie sin utveckling från berömd toppmodell och skådespelerska till talesperson i kampen mot FGM som resulterade i att FN utropade henne till UN Goodwill Ambassador.

I kapitlet läggs särskild vikt vid Diries egna erfarenheter av FGM. På ett förklarande sätt berättar hon även om nomadkulturen och kvinnosynen. I kapitlets början beskriver Dirie sin egen upplevelse av FGM och vilka konsekvenser som det har haft för henne och många andra kvinnor (Dirie 1998:255).

5.1.1. Analys av den implicita publiken till "Ambassadören"

Diries beskrivningar från Somalia och traditionen av kvinnlig könsstympning vittnar om att hon här vänder sig till någon som i förväg inte har kunskap om den somaliska kulturen. Detta styrks av det sätt Dirie inleder kapitlet med att skriva "I min kultur (...)" (Dirie 1998:255). Ethos kan styrkas genom att författaren demonstrerar kunskap framför publiken (Kjeldsen 2008:123).

Genom att inleda kapitlet på detta sätt demonstrerar Dirie därmed bruk av ethos i texten. Särskilt den typ av ethos som visar hennes kunskap om ämnet eftersom hon själv är uppfödd i den kulturen men talar till publiken som om den vore från en annan kultur än hennes egen.

Generellt använder sig Dirie i texten av ethos för att styrka sin trovärdighet som avsändare genom att visa kunskap och egna erfarenheter om ämnet (Renberg 2007:35). På samma gång ger detta bruk av ethos intrycket av att Dirie har större erfarenhet av ämnet än hennes publik. Som hon beskriver i texten är hennes mål att sprida kunskap om FGM och dess våldsamma konsekvenser för de utsatta. Vidare visar Dirie ett moraliskt ansvar i det att hon själv

överlevt FGM och ständigt vill kämpa för att rädda andra flickor och kvinnor från att utsättas för detta. Ethos framstår också i Diries tillbakablick på sitt liv eftersom det visar hennes erfarenhet. Dirie skriver att "Någon måste tala för den lilla flickan utan röst. Eftersom jag liksom de hade börjat mitt liv som nomad, kände jag att det var mitt öde att hjälpa dem" (Dirie 1998:256). Citatet kan ytterligare betecknas som det retoriska verktyget pathos eftersom pathos talar till mottagarens känslor och värdegrund mer än förnuft (Renberg 2007:36). Pathos kommer ytterligare till uttryck när Dirie skriver "Vem ska hjälpa kvinnan i öknen – som till exempel min mor – som varken äger pengar eller makt?" (Dirie 1998:256).

Den implicita publiken kommer tydligast till uttryck när Dirie förklarar orsaken till att föräldrarna låter deras dotter utsättas för FGM: "I en nomadkultur som den jag växte upp i finns det inte plats för en ogift kvinna, så mödrarna tycker att det är deras plikt att se till att ge döttrarna det allra bästa– kanske ungefär på samma sätt som en västerländsk familj som anser att det är deras plikt att skicka sin dotter till en bra skola" (Dirie 1998:263). Texten vittnar här om att den implicita publiken är västerländsk utan kunskap om FGM. Detta eftersom Dirie gör liknelser mellan somaliska och västerländska perspektiv på familjeliv. Dirie benämner också direkt denna familjen och kulturen vilket understryker att det här är den publiken som adresseras.

Sett ur ett perspektiv om social status och etnicitet i relation till intervjun i den i texten omskrivna tidskriften *Marie Claire* skriver Dirie: "Det är det som är hela grejen, människor i västvärlden känner inte till det här. Tror du att du kan få in det här i din tidning - din tjustiga, eleganta tidning som ingen läser utom kvinnor?" (Dirie 1998:257). Eftersom Dirie beskriver hur hon kom i kontakt med *Marie Claire*, som ville skriva en artikel om henne, kan man argumentera för att hennes publik åtminstone till del består av individer som läser västerländska modemagasin. Det är också särskilt dessa läsare Dirie fick gensvar från och efter att artikeln publicerats fick hon många läsarreaktioner. Dirie beskriver att hon endast fick några få negativa kommentarer och att de som hon fick var från Somalia (Dirie 1998:260). Därutöver kan man argumentera för att de individer hon vänder sig till i denna bok är individer som känner till henne som modell och genom intervjun i *Marie Claire*.

Många i hennes publik är sannolikt kvinnor eftersom att denna grupp är målgruppen för magasin som *Marie Claire*. Kvinnor som primär målgrupp kommer också till uttryck när Dirie beskriver hur menstruationssmärta försvårades av att hon var permanent ihopsydd efter

ingreppet (Dirie 1998: 255). Emellertid finns det inte grund för att endast avgränsa Diries publik till kvinnor eftersom hon även beskriver efterverkningarna av ingreppet även för en manlig publik.

Dirie berättar om FGM och vad som bekymrar henne med ingreppet. Hon beskriver att hon inte kan se någon grund för FGM, vilket stärks av hennes generella bruk av ethos. Dirie använder här logos vid beskrivningen av vilka psykologiska och fysiska konsekvenser FGM har. Samtidigt har hon ett starkt ethos eftersom hon upplevt ingreppet på sin egen kropp och därmed har förstahandskunskap om ämnet. Dirie skriver: "I hela mitt liv har jag försökt hitta ett skäl till omskärelsen. Om jag hade kunnat komma på något bra skäl hade jag kanske kunnat acceptera vad de gjorde mig. Men jag kunde inte tänka ut något skäl" (Dirie 1998:258). I detta exempel appellerar texten till mottagarens känslor vilket särskilt kan relateras till det retoriska verktyget pathos. Dock kan man argumentera för att det också särskilt är logos eftersom uttalandet talar till förnuft och logik (Renberg 2007:33). Med detta citat understryker Dirie att det inte finns något faktiskt motiv för FGM, utöver traditionen.

Ytterligare kommer Diries implicita publik och användning av ethos att styrka trovärdigheten i följande citat: "Jag kunde höra dem upprepa vad min familj hade sagt då jag träffade dem i Etiopien: 'Tror du att du vet allting bara för att du bor i väst nu?'" (Dirie 1998:257). Detta argument fungerar som retorisk prolepsis eftersom Dirie förhåller sig till motargumentet som en del av sin egen argumentation (Sloane 2001:637). Prolepsis styrker ytterligare ethos och således även Diries trovärdighet hos publiken (ibid). Detta demonstrerar ytterligare Diries kunskap om ämnet eftersom hon har överblick över vilken kritik hon antagligen kommer att få från sina motståndare. Ethos vikt följer upp till nästa avsnitt som behandlar kapitlet "Ambassadören" med en teoretisk förankring i celebritetsaktivism.

5.1.2 Ambassadören: Waris Dirie som celebritet

"Det är för sent att förändra min egen situation – skadan är redan skedd. Men kanske kan jag hjälpa till att rädda någon annan" (Dirie 1998:259). Så beskriver Waris Dirie sin situation i förhållande till FGM. Genom citatet uttrycks det att hon vill vända sin egen olycka på grund av ingreppet till en kamp för att andra kvinnor inte ska utsättas för samma övergrepp. Detta gör Waris Dirie till opinionsbildare och ger henne en viss grad av ethos.

I texten beskriver Dirie direkt sin önskan med sitt arbete att förmedla information om konsekvenser av FGM. Dirie beskriver att det finns flera grunder till att hon valt att skriva boken. För det första är det för att den behandlar hennes egen erfarenhet av FGM. För det andra vill hon sprida budskapet om att FGM fortfarande äger rum idag samt nedbryta ämnets tabu (Dirie 1998:258).

Opinionsbildare som är celebriteter fungerar enligt Craig Frizzell som "information shortcut" för politisk information (Frizzell 2011:316). Det är således opinionsbildning som kan vara till hjälp för att guida befolkningen rent politiskt i förhållande till vilka samhällsfrågor som de bör fokusera på samt vad de bör anse om frågorna (Frizzell 2011:316). Läsaren av kapitlet "Ambassadören" i boken *En blomma i Afrikas öken* (1998) vet vem Waris Dirie är och känner till hennes historia från nomadflicka till toppmodell, Bond-flicka och UN Goodwill Ambassador. Med läsarens kännedom om vem Dirie är blir hon en sorts genväg till information om FGM.

I föreliggande kapitlet beskriver Dirie vilka konsekvenser FGM har haft för henne själv fysiskt och sexuellt. Därmed aktualiserar hon ämnet genom boken och beskriver varför såväl enskilda individer som politiker i västvärlden bör agera. Dessutom beskriver Dirie sitt arbete som talesperson för kampen mot FGM där hon började med att sprida information om könsstympning i skolor och föreningar (Dirie 1998:260).

Dirie beskriver utvecklingen fram till att hon blev opinionsledare och hon skriver på följande sätt när det gjordes en BBC-dokumentär om henne: "Medan Barbara intervjuade mig ville jag gråta, så naken kände jag mig. När jag berättade historien i en tidningsartikel fanns det på något sätt ett avstånd mellan mig och läsaren" (Dirie 1998:261). Dokumentären från BBC var inte den enda gången som Diries opinionsbildande arbete kommunicerades genom film och TV. 2012 gjorde Dirie en videokampanj där hon säger: "I need you to come together to fight this problem & wipe it out" (Statement). I videon filmas Dirie i närbild med en svart bakgrund. Genomgående i klippet talar Dirie långsamt och tydligt och ser direkt in i kameran med en skarp blick. Som ovanstående citat demonstrerar talar hon direkt till publiken och ber den att stå enig. Hon använder även upprepning när hon säger: "**It's** cruel. **It's** crime. **It is** unacceptable" (Statement). Budskapet i videon är därför detsamma som i de skriftliga texterna. Syftet är att skapa uppmärksamhet om FGM så att publiken kan stå enig mot det. Därvid understryker det att samma budskap skickas, oavsett medium, vilket appellerar till publiken att hjälpa till i kampen

mot FGM.

I "Ambassadören" beskriver Dirie de många reaktioner som hon fått i sitt opinionsbildande arbete och särskilt i förbindelse med artikeln från *Marie Claire*. I de tre kommentarer som hon nämner i kapitlet verkar det som att de kvinnliga läsarna från *Marie Claire* är chockerade över att FGM fortsatt äger rum på platser runt om i världen. En läsare skrev: "Jag fick tårar i ögonen när jag läste den här berättelsen och jag tänker skriva till kvinnoorganisationen Equality Now för att be om information om vad jag kan göra för att hjälpa till" (Dirie 1998:260). Citatet demonstrerar att publiken som Dirie nämner inte redan kände till FGM och dess konsekvenser. Texten vittnar därför om att den implicita publiken är en publik som känner till Dirie som talesperson i kampen mot FGM eftersom hon har kunskap om ämnet. Vidare vittnar citaten om att publiken inte har egna erfarenheter av FGM. Det är viktigt att understryka att dessa citat från publiken är utvalda av Dirie själv och därmed är ännu ett sätt för henne att stärka sitt ethos.

Valente och Pumpuang understryker emellertid att även med de fördelar med celebriteter som opinionsbildare genom deras medievana och den uppmärksamhet de röner i pressen kan det också finnas nackdelar med kända opinionsbildare (Valente & Pumpuang 2007:885). Det kan särskilt vara utmaningar för opinionsbildare inom hälsokommunikation eftersom ämnet kräver stor kunskap (Valente & Pumpuang 2007:885). Detta är emellertid inte fallet med Waris Dirie, eftersom hon i hög grad använder sig av ethos för att demonstrera kunskap om FGM.

Dirie beskriver i kapitlet "Ambassadören" att: "Genom att göra *Marie Claire*-artikeln ville jag att de som förespråkar denna tortyr skulle få höra från åtminstone en kvinna hur det känns, eftersom alla kvinnor i mitt land är tysta" (Dirie 1998:258). Hon klargör hur hon tar på sig uppgiften att tala om FGM såväl som att visa för kvinnor som lider i tysthet att de inte är ensamma. Dirie visar på så vis moraliskt ansvar vilket hör till ethos (Kjeldsen 2008:123). Det moraliska ansvaret blir även tydligt när Dirie beskriver sin roll som FN-ambassadör:

"FN gör på det internationella planet samma sak som en mor gör på det personliga planet - ger tröst och skydd. Jag antar att det enda som tidigare i mitt liv kan ha varit en vink om min framtida roll inom FN, är att mina vänner ständigt pratade om mig som Mama. De retades med mig för att jag alltid ville vara som en mor för dem och ta hand om alla." (Dirie 1998:264).

Genom citatet ger Dirie bilden av att hon alltid har varit ansvarsfull och att det ligger i hennes natur att vara det. När hon liknar FN:s roll till mammavrollen identifierar hon sig själv med FN:s omhändertagande roll. Citatet demonstrerar därmed att Dirie, liksom FN, ger tröst och skydd för de kvinnor som blivit utsatta för FGM. Detta stärker hennes ethos och hennes trovärdighet som avsändare eftersom det kan betraktas som ett uttryck för välvilja över publiken.

Celebriteter används ofta som opinionsledare för arbetet med hälsokommunikation men framgången med det opinionsbildande arbetet beror på om celebriteten framstår som trovärdig samt om mottagaren kan identifiera sig med celebriteten (Valente & Pumpuang 2007:885; Frizzell 2011:315).

5.1.3. Sammanfattning

Diries beskrivning av sin egen erfarenhet av FGM i kapitlet "Ambassadören" får henne att framstå som en trovärdig avsändare samt en uppriktig opinionsbildare. Dirie utvisar välvilja i förhållande till publiken genom att sätta texten i en annan kulturell kontext än sin egen samtidigt som hon uppvisar moraliskt ansvar. Båda grepp tillhör ethos. Förhoppningen med denna text är sannolikt att skapa uppmärksamhet för problemet. I texten adresserar Dirie direkt en västerländsk publik, som inte har kunskap om FGM, genom att tala skillnader och likheter mellan västerländska och somaliska familjeförhållanden. Detta gör att hon framstår som en avsändare med en viss välvilja över publiken. Det är även i den västerländska kontexten som hon har blivit omtalad dels genom sin historia och dels genom sin karriär som toppmodell och skådespelerska följd av intervjun i *Marie Claire* och dokumentären från BBC. Därmed kan man argumentera för att Dirie särskilt är berömd i en västerländsk kontext där hon även är opinionsbildare i kampen mot FGM.

5.2 Waris Diries manifest

I det följande avsnittet behandlas Waris Diries manifest vilket ursprungligen presenteras på hennes stiftelse The Desert Flower Foundations hemsida. Det gäller såväl den skandinaviska versionen skriven på svenska som det internationella kapitlet skrivet på engelska. Det är i huvudsak den skandinaviska versionen som analyseras och det internationella kapitlet bidrar med ytterligare perspektiv (The Desert Flower Foundation 4; Bilaga 1).

Det skandinaviska manifestet består av fem stycken med tre meningar i vardera stycke, det vill säga femton meningar totalt. Under 5.2.1. läggs fokus på Diries föreställda publik. Under 5.2.2. behandlas manifestet som en produkt av Dirie som celebritet och opinionsbildare. Avsnitten behandlar såväl generella retoriska frågor om manifestet såväl som specifika demografiska och psykografiska frågor.

5.2.1. Manifest: Analys av den implicita publiken

Betraktar man Diries manifests tänka publik ur ett familjeidentifikationsperspektiv kan man konstatera att familj inte överhuvudtaget nämns utan att budskapet framförallt omfattar de enskilda drabbade individerna och aktörerna som arbetar eller kan arbeta för de drabbade. Dirie väljer uttryck som “varje styrande makt”, “alla drabbade”, “varje könsstympad flicka” och “alla som utsatts” (Bilaga 1). Detta kan betraktas som åsikten att staten eller kollektivet skall hjälpa individen snarare än att individen skall stöttas av familjen i det privata. I texten framstår det som att publiken förväntas agera och bryta ned tabun kring ämnet. Vidare är det en samhällsagenda och målet är därmed att öka medvetenheten kring FGM på samhällsnivå i västvärlden.

Vidare uttrycker Dirie i stycke tre mening ett “**...att alla länder** ska betrakta flykt ifrån könsstympningstraditionen likvärdig med politisk flykt och att det ska ligga till grund för asyl” (Bilaga 1). Detta är ytterligare ett uttalande som tyder på att Dirie ser det som nödvändigt att samhället skall hjälpa individerna för att de skall kunna fly från kulturella dilemman.

Betraktar man Diries manifests tänkta publik ur ett etnicitetsperspektiv kan man konstatera att demografien inte omnämns rent specifikt men är underliggande. Diries uttryck i stycke tre mening ett “**...att alla länder** ska betrakta flykt ifrån könsstympningstraditionen likvärdig med politisk flykt och att det ska ligga till grund för asyl” kan tolkas som

kommunikation till individer som bor i stater som migranter typiskt söker asyl i (Bilaga 1). Denna målgrupp har möjligheten att influera sina hemländer att förändra lagar, asylskälen och opinionen. Detta gör det möjligt att få upp frågan på agendan för att de drabbade individerna inte skall behöva leva med konsekvenserna i tystnad. Att nå ut till individer med inflytande i samhället och öka deras kunskap om sakfrågan är positivt för Diries mål och måste betraktas vara värdefullt. Genom stycke två mening två “**...att varje styrande makt**, alla regeringar, tar till lagen för att kunna ställa förgriparen inför rätta och på så vis minska risken för att de slipper undan” och stycke fyra mening ett “**...att all sjukvårdspersonal** ska vara välinformerad om könsstympning, dess konsekvenser och hur man hjälper de drabbade” exemplifieras det inbördes förhållandet mellan den utsatta och aktörerna med makt att hjälpa individen.

Betraktar man Diries manifests tänkta publik ur perspektivet om religiös åskådning är Diries åsikt tydlig. Hon kräver “**...att varje religiös gemenskap** tar ett tydligt avstånd från könsstympning.” Sedvänjan är, som nämnt under 1.0 Inledning, kulturellt betingad även om ritualen oftast förväxlas med religiösa aktiviteter. Därmed kan det vara av vikt att bilda opinion inom religiösa gemenskaper för också de ska ta avstånd från ritualen.

I manifestet adresserar Dirie ett antal individer, gemenskaper och aktörer. Dessa är “**alla i hela världen**”, “**varje religiös gemenskap**”, “**varje styrande makt**, alla regeringar,” “**alla länder**”, “**all sjukvårdspersonal**” och “**alla som arbetar** för att motverka könsstympning” (Bilaga 1). Trots att hon uttrycker att budskapet är till “alla i hela världen” specificerar hon och gör vissa distinktioner. Distinktionen gör att målgruppen blir makthavare i olika former. Oavsett om vem som är aktören, en religiös gemenskap eller alla som arbetar för att motverka könsstympning uttrycker texten att alla dessa bör mobiliseras och gemensamt föra denna kamp. Vidare uttrycks även “**...att alla organisationer** som arbetar för att motverka könsstympning har tillräckligt med finansiering för att kunna arbeta effektivt.” Med detta uttryck vänder sig manifestet inte till organisationerna som arbetar för att motverka könsstympning direkt utan det vänder sig till omvärlden samt makthavare för att samhället skall se till att dessa aktörer har de medel som krävs för att kunna arbeta mot könsstympning. Genom denna kamp för att en marginaliserad grupp skall få det bättre i samhället visar hon på god karaktär. Detta är således den typ av ethos som rör moral (arete) (Kjeldsen 2008:128).

I manifestet återfinns tre goda exempel på hur Dirie uttrycker sig om livsvillkor inför publiken. Ett är “**...att all sjukvårdspersonal** ska vara välinformerad om könsstympning, dess konsekvenser och hur man hjälper de drabbade” (Bilaga 1). Ett antal scenarier är möjliga när det gäller könsstympade kvinnor i sjukhusmiljöer. Med välinformerad sjukvårdspersonal får patienten sannolikt god vård och gott bemötande från början eftersom sjukvårdspersonalens kännedom om mutilering bidrar till att denna vet hur behandling skall skötas. Ett annat möjligt scenario är att den mutilerade individen bemöts av sjukvårdspersonal med låg kännedom. Här förhindras en normalisering för den vårdsökande och det kan bidra till en tabubeläggning för den drabbade. De två andra exemplen i vilka Dirie uttrycker sig om livsvillkor är “**...att alla drabbade**, om de så önskar, får fri tillgång till återställningsoperationer som även kan återställa de psykologiska trauman offret kan ha” samt “**...att könsstympning** blir ett samtalsämne som är accepterat att tala om, och att det leder till öppna diskussioner” (Bilaga 1). Båda dessa uttalanden avser att skapa opinion för att stärka de drabbade kvinnornas positioner i samhället genom att dels få återställas för att fungera så väl som möjligt och dels genom att normalisera den allmänna diskussionen kring FGM för att bryta tystnaden och informera allmänheten.

Manifestet kan på flera sätt relateras i termer av politisk ideologi. Kommunikationen är möjlig att tolka på flera sätt. På ett sätt är det mycket liberalt förankrat eftersom ett stort fokus ligger på frihet. I texten framgår det att de som utsatts för detta bör få hjälpen att leva de bästa lives de kan leva “**...att alla länder** ska betrakta flykt ifrån könsstympningstraditionen likvärdig med politisk flykt och att det ska ligga till grund för asyl” (Bilaga 1). Att individer ska ha friheten att fly och få politisk asyl öppnar för att antingen förhindra att individerna blir könsstympade och förhindrar att individer får otillräcklig behandling av konsekvenserna av könsstympningen i det land de lever i (Bilaga 1). Ytterligare framförs åsikten om att beslutsfattare bör se till att lagarna i sina respektive stater skyddar offer för FGM så att dessa har friheten att få sina förövare straffade, friheten till hjälp och friheten att få vård av välinformerad personal. Kommunikationen kan även tolkas som att individen är en del av ett större kollektiv vars uppgift är att skydda individen genom ett samhällskontrakt.

I manifestet använder sig Dirie genomgående av strategisk repetition och anaför för att försöka övertyga läsaren. Hon uttrycker sig nästan uteslutande genom att börja varje krav med “**...att alla**” eller “**...att varje**” (Bilaga 1). Strategisk repetition understryker tyngdpunkten i

texten såväl som det kan skapa ett förhöjt känslomässigt intryck. Anafor, som är när författaren återkommande inleder meningarna på samma sätt, skapar mening och bidrar till att texten betraktas som mer övertygande (Sloane 2001:26). Genom Diries användning av denna retoriska stilfigur skapar hon en känslomässig uppbyggnad genom manifestet för att avsluta med manifestets huvudsyfte, att hennes dröm om ett slut på FGM skall förverkligas. Hon framstår ytterligare som en starkare talare med en större tyngd i sitt budskap vilket vidare analyseras i följande avsnitt.

Det är svårt att avgöra vilken den konkreta publiken till manifestet kan tänkas vara och därmed även hur receptiv publiken är. I Sverige finns det 38.000 kvinnor som har blivit könsstympade (The Desert Flower Foundation 3). Det är tänkbart att många av dem lever i Sverige i tystnad med konsekvenserna av FGM eller behöver hjälp och därmed söker sig till denna typ av information för att få förståelse och hjälp. Därför är det tänkbart att manifestets implicita publik också är västerlänningar med kunskap eller erfarenhet av FGM även fast manifestet främst riktar sig till personer utan kunskap om ämnet.

5.2.2. Manifest: Waris Dirie som celebritet

Waris Dirie är en av de främsta talespersonerna mot FGM. Dirie presenteras på förstasidan både på stiftelsens Europeiska/internationella hemsida och på den skandinaviska hemsidan. Hennes kändisskap blir tydligt med bilder på henne som fotomodell och liknande (The Desert Flower Foundation 2; The Desert Flower Foundation 3). Ett underliggande budskap som presenteras på hemsidorna samt i manifestet är relationen till det personliga. Det framgår tydligt att FGM är Diries hjärtefråga samt att hon betraktas som expert på området eftersom hon själv har blivit utsatt för detta. Diries manifest är ett exempel på en möjlighet för henne som celebritet att utöva påtryckningar på olika samhällsaktörer som varierar från regeringar till sjukvård.

Eftersom det tydligt framgår av stiftelsens övriga kommunikation på hemsidan att Waris Dirie är grundaren och vem hon är, vad hon är känd för samt vad hon själv blivit utsatt för inger hon som textskapare en hög trovärdighet hos publiken. Ifall publiken emellertid endast skulle ha manifestet som information framgår inte Diries bakgrund vilket kan inverka på textskaparens trovärdighet hos publiken även om hon genomgående framstår som trovärdig. Ett exempel härpå är när hon uttrycker sig trovärdigt trots att alla kanske inte känner till hennes bakgrund är när hon

avslutningsvis deklarerar att hon vill “...att alla gemensamt verkar för att förverkliga min dröm” (Bilaga 1). Detta känslomässiga argument preciserar hennes tidigare förda logiska och faktabaserade argument. Individer som sökt sig till manifestet är sannolikt individer med ett intresse för frågan eller vars uppmärksamhet väckts av Dirie som opinionsbildare. Hennes uttrycksätt har en hög grad av ethos baserat på hennes privata erfarenheter och hennes position. Texten görs personlig genom att hon använder sig av ord såsom “min.” Det är troligt att hon når ut till publiken alltmer genom användandet av ethos och får publiken att lyssna och övertygas om hennes argument.

På den internationella hemsidan återfinns en version av Diries manifest som inte är översatt till svenska. I den engelska versionen av manifestet kan ett antal skillnader uppmärksammas i förhållande till den skandinaviska versionen. I inledningsstycket, innan målen presenterats, skriver Dirie “It is time for me to step out of the frame. I still have a long road ahead of me. I have very clear ideas of what I want to achieve in my fight against genital mutilation in Europe” (The Desert Flower Foundation 4). Detta visar att kampen mot FGM inte bara är en samhällskamp utan även hennes personliga kamp. Detta kan tolkas som ett visst närmande som genom detta slags uttryck även skulle kunna reflekteras i publikens mottagande av texten (Kjeldsen 2008: 63-64). Diries yttrande om att stiga ut ur ramen kan tolkas på två sätt. På det ena sättet kan detta tolkas som Diries sätt att se hennes egen situation ur en samhällskontext. På det andra sättet kan detta refereras till hennes tid som modell, i centrum, och att det nu är hennes tid att gå ur den bilden.

I det engelska avsnittet finns det ytterligare tecken på hur texten närmar sig publiken i Diries och publikens ensidiga relation. Som avslut på det engelska manifestet skriver Dirie “LOVE, **Waris**” (The Desert Flower Foundation 4). Genom detta intima tilltal närmar sig texten sin implicita publik och försöker få den att känna en personlig relation till avsändaren. Genom en personlig relation kan hon bidra till att skapa opinion eftersom följare eller fans till celebriteter i många fall tenderar att anamma sådant såsom värderingar eller ståndpunkter (Gunter 2014:11). Kampen mot FGM kan härmed vara en sådan fråga där celebriteter har en särskild möjlighet att påverka publikens ståndpunkt.

Genomgående i manifestet återfinns ett tydligt fokus på mänskliga rättigheter och rättvisa för de drabbade. Dirie skriver med målet att bilda opinion för att motverka FGM. Eftersom

kommunikationen i första hand går ut i västvärlden är informationen sannolikt anpassad att vara relevant för denna publiken att ta del av. Konstruktionen som Dirie gör av sig själv kan liknas till en 'främmande medsystem' som vill förändra situationen för kvinnor som varit utsatta för samma sak som hon själv.

5.2.3. Sammanfattning

Sammanfattningsvis går det att konstatera att Dirie, genom manifestet, försöker bilda opinion på ett intimt plan och att hon använder sig av retoriska verktyg för att övertyga läsaren och publiken om hennes argument. Publiken som kan tänkas tilltalas är västerländsk, som främst är personer utan kunskap om FGM, men också ibland personer som kan tänkas ha kunskap om ämnet.

6.0 Avslutning

6.1 Sammanfattning

Dirie riktar sig i boken till en västerländsk publik och vill informera om FGM och dess konsekvenser och bilda opinion mot FGM eftersom det särskilt är i denna kontext hon är känd. Därför är det också särskilt i den kontexten som Dirie fungerar som opinionsbildare i kampen mot FGM. Dirie använder sig av sin egen historia för att få ut sitt budskap och kommunicerar huvudsakligen om FGM genom västerländska medier.

I kapitlet "Ambassadören" beskriver Dirie sin väg från att vara toppmodell till att bli opinionsbildare. Detta skedde i flera steg bland annat genom BBC och *Marie Claire*, som båda är brittiska företag. Båda texterna som utgör materialet för analysen utgår från att publiken känner till Waris Dirie och hennes celebritetsstatus. Dessutom har hon ethos när hon börjar skriva just eftersom hon är känd inom området sedan tidigare och har förstahandskunskap. Hon visar vidare ett moraliskt ansvar för publiken eftersom hennes röst verkar för en viktig humanitär fråga. I texterna använder hon mycket av sin egen erfarenhet för att bygga på sitt ethos och appellerar till publiken genom att uttrycka sig personligt.

Dirie använder ethos och visar välvilja gentemot sin implicita publik genom att berätta för den hur allvarligt FGM är och sätter samtidigt FGM i en annan kulturell kontext. Av samma

skäl är Dirie också personligen avsändare av manifestet och beskriver sin egen historia i boken *En Blomma i Afrikas öken* (1998).

I det internationella manifestet visar Dirie tydligt att hennes implicita publik är västerländska personer (The Desert Flower Foundation 4). Vår analys visar att Diries publik inte nödvändigtvis är direkt påverkad av FGM eller har samma kunskap om FGM som Dirie själv. Ibland riktar texterna sig också till personer som kan ha erfarenhet av FGM men oftast är det riktat till personer utan kunskap om FGM.

Genom den publikreaktion som Dirie beskrivit i sin bok, som framgått av analysen, kan Dirie uppfattas ha mobiliserat många individer och lyft deras intresse i frågan om FGM i sin roll som opinionsbildare och hälsokommunikatör. Detta kan man se genom det stora gensvaret hon fick på sin intervju i *Marie Claire* och hur slagkraftig frågan är. Detta kan tydligt kopplas till teorin om celebriteter som opinionsbildare. Genom denna typ av medier tog Dirie frågan om FGM in på den politiska arenan snarare än den konventionella strategiska vägen genom beslutsfattare.

Genom analysen kan man konstatera att Dirie i ett antal fall inom ramen för det studerade materialet talar om de drabbade av FGM snarare än till dem. Genomgående i bokkapitlet och i manifestet använder sig Dirie av olika grupper när hon kommunicerar. Till exempel säger Dirie att varje styrande makt måste agera för att hjälpa de drabbade kvinnorna. Genom denna typen av retorik skapar hon en vi och ni-känsla genom vilken västerlandet kan tolkas vara en del av lösningen i kampen för att stoppa FGM.

Diries implicita publik, och därmed målgruppsanpassning, kan därmed betraktas vara västerländsk. Därför kan man argumentera för att FGM i Diries fall presenteras inom denna kontext. På det sättet använder Dirie sin status som celebritet och sin kunskap om FGM för att belysa ett ämne som publiken har begränsade kunskaper om. Således använder Dirie mycket ethos i sin opinionsbildning både i manifestet (Bilaga 1) och i boken, *En blomma i Afrikas öken* (1998).

6.2 Diskussion

Genom det västerländska perspektivet på FGM som Dirie ger uttryck för och det förhållandet att hennes publik till största delen verkar vara västerländsk utan kunskap om FGM gör det möjligt att problematisera Diries val av publik. I artikeln "Campaigning against female genital mutilation in Ethiopia using popular education" uttrycker författarna att det är av vikt att använda rätt, effektiva verktyg för att kommunicera problemet om FGM (Spadacini & Nichols 1998:47).

Genom direkt kommunikation med personer i Etiopien, där många är för FGM, kan de förmedla budskapet om konsekvenserna vid detta våldsamma ingrepp (Spadacini & Nichols 1998:50).

Istället för att direkt rikta sig till de som utsätter andra för FGM och de som utsätts för FGM riktar sig Diries texter sig främst till en västerländsk publik som inte har erfarenhet av FGM. Diries metod skiljer sig mycket från den metod som beskrivs i Spadacini och Nichols artikel som handlar om hjälp till självhjälp i Etiopien eftersom Diries texters implicita publik är västerländsk. Dock kan man argumentera för att det inte är så enkelt och faktumet att den implicita publiken kan betraktas vara västlig inte nödvändigtvis innebär att den faktiska publiken är det. Spadacini och Nichols uttrycker vidare i artikeln att det är svårt att nå kvinnorna i de länder där FGM är vanligt förekommande. Detta beror på att det ofta främst är männen som har tillgång till tidningar och andra medier (Spadacini & Nichols 1998:47). Denna syn kan motargumenteras eftersom artikeln är skriven år 1998. Därmed är det tänkbart att det är fler kvinnor som idag använder dator och mobiltelefon i Somalia och därför har en större tillgång till medier. En studie från 2010 som undersöker 26 kvinnor ur den somaliska diasporan mellan 1990 och 2009 visar emellertid att kvinnor generellt har dåliga villkor jämfört med män i Somalia (Akua-Sakyiwah 2016:1129). Ytterligare beskriver artikeln hur "girls education was seen as unimportant because girls leave their natal family to live with their husbands" (Akua-Sakyiwah 2016:1129). Dette beror dock på huruvida det är nomadsamhälle eller urban kultur som åsyftas (Akua-Sakyiwah 2016:1130). Man kan emellertid konstatera att det finns kvinnor i Somalia som avskärmats från utbildningsmöjligheter vilket har en generell betydelse för deras kunskap och möjlighet att nå information om mänskliga- och kvinnliga rättigheter samt vilka villkor kvinnor har i andra länder än Somalia. Dock kan utbildningsvillkoren ha förändrats sedan Akua-Sakyiwahs undersökning blev klar.

Faktumet att det kan vara svårt att nå de kvinnor som varit utsatta för FGM i de länder där FGM är vanligt förekommande och att dessa möjligen inte nås via de kommunikationsvägar som Dirie använder gör det möjligt att problematisera denna kommunikation. Det är möjligt att det skulle kunna vara mer effektivt ifall Dirie riktat sig direkt till individer i länder där FGM är vanligt förekommande. Det går emellertid samtidigt att argumentera för att hon försöker få upp frågan på agendan i väst för att kvinnor som kommer från bland annat Somalia blir mottagna på ett annat sätt än det sätt som Dirie beskriver i *En blomma i Afrikas öken* (1998). Även fast de analyserade texterna främst kan tänkas rikta sig till individer utan tidigare kunskap om FGM är det även möjligt att tolka det som att Diries texter också ibland vänder sig till kvinnor som har en egen erfarenhet av FGM. Kommunikationen kan därmed ses som ett försök till att underlätta vardagen för de kvinnor som lever med konsekvenserna av FGM i västvärlden genom att skapa generell kunskap om ämnet i samhället.

Vidare använder Dirie, som celebritet och opinionsbildare, sin egen historia och erfarenhet av FGM för att belysa ämnet och bidra med förstahandskunskap till de individer utan tidigare kunskap om ämnet.

Det är därmed möjligt att argumentera för att Dirie använder sin status som celebritet för att påverka omvärldens opinion och kommunikationen kring FGM genom att bland annat skriva om sin egen erfarenhet av ämnet. Det är emellertid möjligt att problematisera Diries målgruppsanpassning eftersom hon, med sin kommunikation om FGM, främst kan tänkas rikta sig till personer i väst som inte sedan tidigare har kunskap i ämnet. Spadacini och Nichols (1998) förespråkar användningen av hjälp till självhjälp i områden där FGM oftast utförs vilket även hade kunnat vara en strategi för Diries kommunikation.

6.3 Vidare forskning

För den vidare forskningen av ämnet kan det vara relevant att undersöka skillnaden på hur celebriteter som opinionsbildare i väst används jämfört med länder där en stor procentandel kvinnor genomlidit FGM. Det är ett mycket mer omfattande ämne som kräver stor materialinsamling. Vidare skulle det vara svårt att utifrån ett enskilt fall dra säkra konklusioner.

Därför borde man undersöka fler celebriteter som förespråkar ett slut på FGM. Det skulle kunna vara tidigare FN-ambassadörer som Waris Dirie.

7.0 Referenslista

7.1 Primärmaterial

Dirie, Waris (1998). *En blomma i afrikas öken*. Stockholm, Bra böcker.

Statement = Youtube, Desert Flower TV, 2012, "Waris Dirie's Statement"

[Elektronisk] Tillgänglig: <https://www.youtube.com/watch?v=NROlfuV5HJ4> .Hämtdatum: 2018-11-10

The Desert Flower Foundation 1 (Bilaga 1) = Desert Flower Foundation Scandinavia, "Waris Diries Manifestation" [Elektronisk] Tillgänglig: http://desertflower.se/waris_diries_manifest/. Hämtdatum: 2018-11-10

The Desert Flower Foundation 4 = Desert Flower Foundation, 2015, "The Waris Dirie Manifesto"

[Elektronisk] Tillgänglig: <https://www.desertflowerfoundation.org/en/news-detail/143.html>. Hämtdatum: 2018-11-23.

7.2 Tryckta källor

Akua-Sakyiwah, Beatrice (2016). Education as cultural capital and its effect on the transitional issues faced by migrant women in the diaspora. *Journal of International Migration and Integration*, 17(4), 1125-1142.

Bergman Rosamond, Annika, 2013. "Världskändisar, kosmopolitism och internationell politik", *Internasjonal Politikk*, vol. 71, no. 4.

Ede, Lisa & Andrea Lunsford, 1984. "Audience addressed/audience invoked: The role of audience in composition theory and pedagogy." *College composition and communication*, Vol. 35, nr. 2, s. 155-171.

Esaiasson, Peter, Mikael Gilljam, Henrik Oscarsson, Ann Towns & Lena Wängnerud, 2017.

Metodpraktikan: Konsten att studera samhälle, individ och marknad. Stockholm, Norstedts juridik.

Frizzell, Craig, 2011, "Public opinion and foreign policy: The effects of celebrity endorsements". *The social science journal*, Vol. 48, nr. 2, s. 314-323.

Gunter, Barrie, 2014, *Celebrity capital: Assessing the value of fame*. USA, Bloomsbury Publishing.

Jarlbro, Gunilla, 2010, *Hälsokommunikation: en introduktion*. 3.uppl. Lund, Studentlitteratur AB

Kjeldsen, Jens E., 2008, *Retorik idag: introduktion till modern retorikteori*. 1. uppl. Lund, Studentlitteratur

Kuypers, Jim & Andrew King, 2009, "What is Rhetoric?" i Kuypers, Jim A. (red.), 2009. *Rhetorical criticism [Elektronisk resurs] : perspectives in action*. Lanham, MD: Lexington Books, s. 1-12.

Magnifico, Alecia. M., 2010, "Writing for whom? Cognition, motivation, and a writer's audience." *Educational psychologist*, Vol. 45, nr. 3, s. 167-184.

Osman, Abdulahi A., 2007, "Cultural diversity and the Somali conflict: Myth or reality?". *African Journal on Conflict Resolution*, Vol. 7, nr. 2, 93-134.

Ratliff, Peggy S. & Lina R. Hill, 2016. "The Depiction of Female Circumcision in Selected Memoirs by Female African Writers and Novels by Female African American Writers." *Journal of Intercultural Disciplines*, Vol. 15, nr. 55.

Renberg, Bo, 2007, *Retorikanalys: en introduktion*. 1. uppl. Lund: Studentlitteratur.

Richter, Johanna, 2016. *Human Rights Education through cine debat: film as a tool to fight against female genital mutilation in Burkina Faso*. Wiesbaden: Springer VS

Sloane, Thomas O. (red.), 2001, *Encyclopedia of rhetoric*. Oxford: Oxford University Press

Soanes, Catherine (red.) (2002). *Paperback Oxford English dictionary*. Oxford: Oxford University Press

Spadacini, Beatrice & Pamela Nichols, 1998. "Campaigning against female genital mutilation in Ethiopia using popular education." *Gender & Development*, Vol. 6, nr. 22, s. 44-52.

Valente, Thomas W. & Patchareeya Pumpuang, 2007. "Identifying opinion leaders to promote behavior change." *Health Education & Behavior*, Vol. 34, nr. 6, s. 881-896.

Vigsø, Orla, 2010, "Retorisk Analys" i Ekström, Mats & Larsåke Larsson (red.), 2010. *Metoder i kommunikationsvetenskap*. 2. uppl. Lund: Studentlitteratur, s. 215-242

7.3 Elektroniska källor

EndFGM 1 = End FGM- European Network, "What is FGM" [Elektronisk] Tillgänglig:
<http://www.endfgm.eu/female-genital-mutilation/what-is-fgm/>. Hämtdatum: 2018-11-22

The Desert Flower Foundation 2 = The Desert Flower Foundation, [Elektronisk] Tillgänglig:
<https://www.desertflowerfoundation.org/en/home.html>. Hämtdatum: 2018-11-23.

The Desert Flower Foundation 3 = Desert Flower Foundation Scandinavia [Elektronisk] Tillgänglig:
<http://desertflower.se/> Hämtdatum: 2018-11-22.

UNICEF 1 = UNICEF, 2018, "Kvinnlig könsstympning ger flickor men för livet"
[Elektronisk] Tillgänglig: <https://unicef.se/fakta/kvinnlig-konsstympning>. Hämtdatum: 2018-11-28.

UNICEF 2 = UNICEF, 2016, "Female Genital Mutilation/Cutting country profiles"- Somalia.
[Elektronisk] Tillgänglig:
https://data.unicef.org/wp-content/uploads/country_profiles/Somalia/FGMC_SOM.pdf. Hämtdatum:
2019-01-26.

UN multimedia 1 = United Nations - News and Media Photo, 2009, "Portrait of Waris Dirie, Goodwill Ambassador for United Nations Population Fund" [Elektronisk] Tillgänglig:
<https://www.unmultimedia.org/s/photo/detail/117/0117043.html> Hämtdatum: 2018-11-22.

8.0 Bilagor

Bilaga 1.

Waris Diries manifest

JAG KRÄVER...

...att alla i hela världen ska se könsstypning som ett problem, ett problem som förekommer i alla länder som vi inte längre kan blunda för

...att varje religiös gemenskap tar ett tydligt avstånd från könsstypning

...att varje könsstympad flicka får tillgång till den hjälp hon verkligen behöver

...att varje styrande makt, alla regeringar, tar till lagen för att skydda flickor från detta övergrepp

...att varje styrande makt, alla regeringar, tar till lagen för att kunna ställa förgriparen inför rätta och på så vis minska risken för att de slipper undan

...att varje könsstypning av minderåriga blir obligatorisk att anmäla för åtal

...att alla länder ska betrakta flykt ifrån könsstypningstraditionen likvärdig med politisk flykt och att det ska ligga till grund för asyl

...att alla ska upplysas om vad könsstypning egentligen är; det är ingen kultur, det är tortyr

...att alla som utsatts för övergreppet ska behandlas med försiktighet och respekt

...att all sjukvårdspersonal ska vara välinformerad om könsstypning, dess konsekvenser och hur man hjälper de drabbade

...att alla drabbade, om de så önskar, får fri tillgång till återställningsoperationer som även kan återställa de psykologiska trauman offret kan ha

...att könsstypning blir ett samtalsämne som är accepterat att tala om, och att det leder till öppna diskussioner

...att alla som arbetar för att motverka könsstypning kommer överens om en gemensam policy och strategier

...att alla organisationer som arbetar för att motverka könsstypning har tillräckligt med finansiering för att kunna arbeta effektivt

...att alla gemensamt verkar för att förverkliga min dröm:

...ATT FÅ ETT SLUT PÅ KÖNSSTYMPNING!

The Desert Flower Foundation 1 (Bilaga 1) = Desert Flower Foundation Scandinavia, "Waris Diries Manifestation"

[Elektronisk] Tillgänglig: http://desertflower.se/waris_diries_manifest/ .Hämtdatum: 2018-11-10

Bilaga 2.

“General Questions: How receptive is the audience? What kind of audience is being addressed? How does the audience perceive the speaker’s credibility?

Demographic questions: How does the speaker relate to the audience in terms of social groupings such as age, sex, family identification, sexual orientation, race, ethnic background, social class, philosophical or political perspectives, or religious orientation?

Psychographic Questions:

How does the speaker relate to the audience in terms of attitudes, values, lifestyle, and ideology?”

Sloane, Thomas O. (red.), 2001, *Encyclopedia of rhetoric*. Oxford: Oxford University Press, s. 62